

ZÁPIS Z KULATÉHO STOLU

„10 LET ANTIDISKRIMINAČNÍHO ZÁKONA POHLEDEM NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ“

2. dubna 2019, Brno, Kancelář veřejného ochránce práv

DISKUSE VE SKUPINÁCH I – Právo a pomoc (dopoledne)

Moderátorky:

Veronika Bazalová	Kancelář veřejného ochránce práv
Hana Brablcová	Kancelář veřejného ochránce práv
Jana Mikulčícká	Kancelář veřejného ochránce práv

Účastníci a účastnice:

Adam Fialík	IQ Roma servis, z.s.
Jana Holková	Romodrom o.p.s.
Michaela Lysková	Liga lidských práv
Jakub Mička	Vzájemné soužití o.p.s.
Marie Palečková	Nadace Open Society Fund
Kateřina Šaldová	Amnesty International
Lukáš Vojtěch Vodenka	Český západ, o.p.s.
Petra Vodenková	Český západ, o.p.s.
Ladislav Zamboj	Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva, z.s.
Eva Zlámalová	Romodrom o.p.s.

Zápis z diskuse

Dne 2. dubna 2019 se v Kanceláři veřejného ochránce práv (KVOP) konal kulatý stůl s názvem „10 let antidiskriminačního zákona pohledem neziskových organizací“. V rámci této události se sešla diskusní skupina, která se zabývala právem a pomocí obětem diskriminace. Účastníci skupiny si mezi sebou vyměnili poznatky z praxe.

Úvodního slova se ujala **Veronika Bazalová**, přivítala účastníky skupiny a představila ostatní panelistky. Poté požádala ostatní účastníky kulatého stolu, aby se v krátkosti představili.

Po krátkém představení jednotlivých účastníků se slova opět ujala **Veronika Bazalová**, shrnula organizační záležitosti dnešního programu a předala slovo **Janě Mikulčícké**, která se ujala úvodní části prezentace.

V této části prezentace **Jana Mikulčická** shrnula rozhodnutí soudů v oblasti diskriminace, ve kterých hrály roli neziskové organizace.

Před druhou částí prezentace, která se týkala pomoci obětem diskriminace, zahájila **Veronika Bazalová** nejprve diskusi na toto téma. Otázkou pro účastníky bylo, zda se setkávají s oběťmi diskriminace ve své každodenní činnosti, jaké postupy se jim při efektivní pomoci obětem diskriminace osvědčily a jaké naopak ne.

Lukáš Vojtěch Vodenka vztáhnul tyto otázky na problematiku dlužníků. Uvedl, že exekutoři dlouhodobě odmítají s dlužníky spolupracovat, jednájí s nimi jako se zločinci. Dodal, že takové jednání by mohlo být i diskriminační, protože dle jeho zkušeností takto exekutoři jednájí s dlužníky ze sociálně znevýhodněných oblastí. Jediná cesta, jak se dostat k relevantním podkladům ze spisu, tak pro dlužníky bývá obrátit se na soud, což je časově náročné.

Veronika Bazalová se zeptala, zda tedy jejich pomoc spočívá v radě jak komunikovat s exekutory a soudy, a **Jana Mikulčická** upřesnila, zda pomáhají např. i se sepsáním dopisů či žádostí.

Lukáš Vojtěch Vodenka upřesnil, že pomáhají s kompletací podkladů k podání návrhu na oddlužení. Velmi často však exekutoři odmítají spolupracovat a tak se musí obrátit na soud. V rámci této pomoci někdy pomáhají i se sepsáním těchto žádostí o podklady. Dále uvedl, že častým problémem, se kterým se setkávají, je zabavování věcí, které zabavené dle zákona být nesmí. Z toho důvodu radí přivolat k prováděné exekuci i policii.

Veronika Bazalová poděkovala za příspěvek do diskuse z oblasti dluhů a požádala další účastníky o jejich zkušenosti.

Ladislav Zamboj uvedl, že se snaží klienty zejména motivovat k tomu, aby hájili svá práva, a vysvětlovat jim, která práva mají a co tato práva znamenají. Problémem je, že řada lidí je na diskriminační chování tak zvyklá, že jim přijde normální a nechtějí si dále stěžovat, případně se soudit. Je problémem motivovat tyto lidi, aby bránili svá práva. Dodal, že problémem je také financování těchto služeb, nemají dostatek právníků, aby mohli vést složité soudní spory. Připomenul, že Ministerstvo práce a sociálních věcí razí dlouhodobě názor, že právní pomoc nepatří do sociálních služeb, a organizace tak mají problém právní pomoc v rámci své činnosti poskytovat či zajišťovat. Dále uvedl, že problémem je také rychlost soudních řízení. Motivace lidí bránit svá práva opadá v momentě, kdy jim sdělí, že soudní řízení může trvat roky. Dobrou zkušenost uvedl s tzv. „kverulanty“, kteří si stěžují a mají motivaci vést i několik sporů zároveň, a to i po dobu několika let. Na závěr dodal, že strategie pomoci je vždy individuální a mění se s každým klientem.

Veronika Bazalová shrnula, že hlavním problémem v praxi je tedy chybějící motivace klientů bránit svá práva a zeptala se, zda znají nějaký osvědčený způsob, jak s tímto problémem bojovat.

Ladislav Zamboj se znovu ujal slova a uvedl, že jedním ze způsobů, jak se snaží motivovat lidi je přesvědčit je, že nejde jen o jejich případ, ale i o potenciální změnu systému. U některých tento způsob zabere. Pokračoval, že finanční náročnost a rizika spojená se soudním řízením jsou velká. Dodal, že v praxi se setkali i se spory, ze kterých museli z finančních důvodů v průběhu ustoupit, neboť náhrada nákladů řízení, kterou by museli v případě neúspěchu hradit, už byla příliš vysoká.

Jana Mikulčická souhlasila s tím, že riziko náhrady nákladů řízení v případě neúspěchu může být opravdu veliké.

Ladislav Zamboj uvedl jako příklad řešení tohoto problému systém pracovněprávních sporů ve Velké Británii, kde si každá strana hradí svoje náklady.

Veronika Bazalová vyzvala ke sdělení praktických zkušeností i ostatní účastníky.

Adam Fialík přidal svůj pohled z praxe. Uvedl, že jejich klienti už ani nechtějí hledat bydlení na soukromém trhu, protože v tom nevidí žádný smysl. Souhlasil s **Ladislavem Zambojem** v tom, že motivace klientů zpravidla odpadá, když zjistí, co obnáší soudní spor. I pokud klient překoná první bariéru a má zájem bránit svá práva, odradí ho náročnost a rizika soudního sporu.

Kateřina Šaldová otevřela téma šikany ve věznicích a systému pomoci vězňů v těchto situacích. Uvedla, že se na jejich organizaci obrací vězni a oni jim ve většině případů nemohou pomoci.

Ladislav Zamboj k tomu uvedl, že jejich organizace s vězeňskou službou spolupracuje, dlouho byli na seznamu organizací, na které se mohou vězni obracet, ovšem každá věznice má svůj seznam.

Veronika Bazalová téma vězeňství uzavřela s tím, že se jedná spíše o záležitost pro Odbor dohledu nad omezováním osobní svobody Kanceláře veřejného ochránce práv. Poté se vrátila zpět k chybějící motivaci lidí ucházet se o bydlení na soukromém trhu a zeptala se Adama Fialíka na jeho zkušenosti a osvědčené způsoby, jak tyto lidi motivovat.

Adam Fialík uvedl, že nemají žádný jeden konkrétní osvědčený postup. Nechtějí doporučovat někomu, aby se nechával mnohokrát odmítnout. Dodal, že jsou si vědomi reality na realitním trhu a v motivaci lidí k soudní obraně příliš úspěšní nejsou. Často mají problém přimět lidi alespoň k podání stížnosti k inspekčním orgánům.

K tomu **Ladislav Zamboj** uvedl, že pomoc se sepsáním krátké stížnosti např. k České obchodní inspekci vnímají klienti lépe než podání k soudu. Takové podání je rychlejší a nemá taková finanční rizika.

Hana Brablcová připomenula, že i podání inspekčnímu orgánu může sloužit jako spouštěč soudního sporu. Pokud inspekční orgán shledá diskriminaci, může se jednat o indicii, že by antidiskriminační žaloba mohla být úspěšná.

Ladislav Zamboj souhlasil a uvedl ostravský případ s Českou obchodní inspekcí, který se dostal až k Nejvyššímu správnímu soudu – ve sporu šlo o pokutu za dotaz na etnicitu. Dodal, že v posledních letech došlo k výraznému posunu u České obchodní inspekce v této oblasti, a proto k ní podávají podněty pravidelně.

Veronika Bazalová se dotázala, zda v těchto případech došlo i k udělení nějaké pokuty. **Ladislav Zamboj** odpověděl, že o tom informace nemají, klienti se jim často po poskytnutí pomoci „ztratí“. **Veronika Bazalová** reagovala, že je v takovém případě možné žádat o informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím. Je však nutné žádat o anonymizované statistiky, nikoliv o výsledek konkrétního podnětu.

Následně **Veronika Bazalová** položila otázku, jakým způsobem se účastníci rozhodují, jakou pomoc poskytnout, případně jakým způsobem se do případu klientů vložit.

Ladislav Zamboj k tomu uvedl, že v případech diskriminace dojde k posouzení v týmu právníků a dají klientovi jednoznačnou odpověď, zda má šanci na úspěch, respektive jakou šanci na úspěch má. Poté mu objektivně sdělí, jakou má šanci u jednotlivých možností obrany.

Veronika Bazalová pokračovala, zda tedy hraje v jejich rozhodování roli i to, s jakými důkazy klienti přichází. **Ladislav Zamboj** souhlasil a uvedl, že zároveň posuzují i strategicko-litigační potenciál pro zastupování advokátem. Dodal, že bez klienta však není možné nic, tedy i přestože má nějaká kauza potenciál, tak rozhodnutí je vždy na klientovi. Vždy jde o konkrétní situaci a často se jedná o specifické situace.

Veronika Bazalová poděkovala za odpověď a dotázala se na výběr případů ostatních účastníků. **Adam Fialík** uvedl, že klienti si vybírají je, ne naopak. Pokud tedy klient nemá zájem se bránit, nemají případy.

Jana Holková dodala, že systémové řešení tohoto problému motivace nemůžeme čekat od klientů, tedy že by oni začali konkrétní soudní spory. Klienti řeší, že nemají bydlení, práci, peníze a nemají ještě čas chodit po soudech. Z toho důvodu má smysl spíše více zapojit inspekční orgány, protože se jedná o jednodušší cestu než soudy. Dále dodala, že vnímá posun situace za posledních deset let ve vztahu k vnímání diskriminace a toho, co si subjekty dovolí.

Hana Brablcová souhlasila, že inspekční orgány je potřeba více zapojit. Uvedla, že z vyjádření účastníků je zřejmé, že je diskriminace stále běžná. Ovšem inspekční orgány naopak uvádí, že nemají větší množství podnětů na diskriminaci.

K tomu **Ladislav Zamboj** uvedl, že diskriminační inzerát je potřeba napadnout vždy. Jako příklad uvedl portál Ministerstva práce a sociálních věcí, kde před deseti lety byla celá řada diskriminační inzerce. Poté se na toto však ministerstvo zaměřilo, a situace se zlepšila.

Hana Brablcová dodala, že oblastní inspektoráty práce mohou pokutovat diskriminační inzerci v oblasti zaměstnání, a je tak vhodné je kontaktovat.

Kateřina Šaldová navázala na téma bydlení s dotazem, zda veřejná ochránkyně práv neplánuje výzkum vazby bydlení a vzdělávání. Tedy problematiky, kdy je spádovost škol vázána na trvalý pobyt, a segregace v bydlení tak má za následek segregaci ve školství.

Veronika Bazalová odpověděla, že tohoto tématu se dotknul výzkum ochránkyně k segregaci ve vzdělávání. **Jana Mikulčická** dodala, že je plánovaný výzkum na téma obecní bydlení, který se bude zabývat jak dostupností obecního bydlení, tak pravidly pro přidělování obecních bytů. V rámci tohoto výzkumu by mělo dojít i na širší souvislosti bydlení, tedy např. segregace ve vzdělávání.

Veronika Bazalová pokračovala v prezentaci tématem, jak se k problematice efektivní pomoci oběti diskriminace staví Kancelář veřejného ochránce práv. Prezentaci zakončila dotazem na situační testování a jeho použití účastníky.

Adam Fialík uvedl, že v minulosti situační testing používali pravidelně s realitkami, v klubech. Oslovila je i Česká obchodní inspekce, nebylo ale v jejich možnostech se do jejich činnosti zapojit (dojíždění do vzdálených měst). V současné době již testing neprovádí, zejména z finančních důvodů. Navíc výsledky testingu pro ně nebyly tolik významné.

Ladislav Zamboj dodal, že testing v současné době také neprovádí. Testing provází velká rizika, v minulosti se dostali i do sporu s Úřadem pro ochranu osobních údajů. V současnosti se snaží spíše motivovat klienty, aby prováděli testing sami s tím, že nahrávky nesmí zneužít. Pak mohou posoudit, zda taková nahrávka má smysl či ne. K náročnosti testingu dodal, že ho nemůže dělat každý, musí projít náročným výběrem.

Veronika Bazalová ukončila tuto část a přešla k poslední části prezentace, která se věnovala legislativním změnám.

Hana Brablcová se ujala slova a představila diskriminační důvody podle jednotlivých zákonů. Poté se dotázala účastníků, zda si dovedou představit rozšíření diskriminačních důvodů.

Ladislav Zamboj uvedl, že se čím dál tím častěji setkávají s diskriminací z důvodu sociálního postavení nebo majetku, např. u inzerce bydlení je diskriminace z důvodu sociálního postavení / majetku čím dál tím častější.

Hana Brablcová po krátké diskusi na toto téma pokračovala v prezentaci na téma diskriminace právnických osob – tedy např. nevládních organizací, které mohou být určitým způsobem znevýhodněny kvůli zaměření své činnosti. Účastníkům se zeptala, zda se někdy s takovým znevýhodněním setkali.

Petra Vodenková uvedla, že se s tímto setkali v situaci, kdy jim město nechtělo poskytnout prostory k pronájmu. Dále se setkávají spíše se slovními útoky např. ze strany radních a podobně.

Ladislav Zamboj dodal, že problémem to může být i u financování, protože musí spolupracovat s obcemi a kraji, ale v rámci své činnosti někdy musí jít proti obcím či krajům, a to se pak mohou dostat i do existenčních problémů.

Hana Brablcová poté dokončila prezentaci tématem přípustnosti nahrávek a poděkovala účastníkům za diskusi. **Veronika Bazalová** na závěr připomenula organizační záležitosti a ukončila diskusní skupinu.

DISKUSE VE SKUPINÁCH II – Právo a pomoc (odpoledne)

Moderátorky:

Veronika Bazalová	Kancelář veřejného ochránce práv
Hana Brablková	Kancelář veřejného ochránce práv
Jana Mikulčická	Kancelář veřejného ochránce práv

Účastníci a účastnice:

Veronika Doležilová	Rodiče za inkluzi, z. s.
Kristýna Fuchsová	DROM, romské středisko
Tereza Musilová	Rozkoš bez rizika, z. s.
Eva Rotreklová	TRIADA – Poradenské centrum, z. ú.
Lucie Rybová	Český helsinský výbor, z. s.
Helena Skálová	Gender Studies, o. p. s.
Marta Smolíková	Otevřená společnost, o. p. s.
Petra Vitoušová	Bílý kruh bezpečí, z. s.
Daniel Vondra	Koalice za manželství

Zápis z diskuse

Veronika Bazalová nejprve představila téma sekce, své kolegyně a dala prostor účastníkům pro rychlé představení sebe, organizací, jež reprezentují, a hlavní činnosti těchto organizací. Zároveň představila program. Na začátku moderátorky uvedou čtyři případy, které před soudy skončily úspěchem, přičemž důležitou roli sehrálo zapojení českých neziskových organizací. Dalším tématem k diskusi bude efektivní pomoc obětem diskriminace a následně i návrhy legislativních změn, tedy co nefunguje, co je třeba změnit atd. Na základě zkušeností z dopoledního programu (časová dotace nepostačuje na důkladné prodiskutování všech přichystaných témat) nechala hlasovat účastníky, zda je pro ně zajímavější téma efektivní pomoci oběti diskriminace či legislativních změn.

Obě témata získala de facto stejnou podporu, tedy moderátorky rozhodly, že žádné z nich nebudou prioritizovat.

Jana Mikulčická následně představila ony čtyři skutečné případy, které se týkají oblasti diskriminace a dá se na nich demonstrovat, jak neziskové organizace mohou usnadnit přístup oběti diskriminace k ochraně jejích práv. Stěžejní informace týkající se těchto případů lze nalézt v [prezentaci](#), již účastníci dostali k dispozici. V prvním z případů, kde romským klientům Farní charity Losovice realitní kanceláře odmítaly zprostředkovat nájem bytu, tato charita (nezisková organizace) upozornila ombudsmanku na diskriminační jednání a následně jiná organizace úspěšně vykonala situační testing. V případě, kde město odmítlo uzavřít nájemní smlouvu z důvodu zdravotního (zrakového) postižení, nezisková organizace (Národní rada osob se zdravotním postižením) rovněž podala ombudsmance podnět a následně jiná organizace (Pro bono aliance) oběti diskriminačního jednání zprostředkovala bezplatné právní zastoupení. Ve třetím z případů (nepřijetí romských chlapců do základní školy) byla role neziskových organizací taková, že realizovaly původní projekt zařazování romských dětí

do nesegregovaných škol a následně i předaly podnět ombudsmance. V posledním případě, kdy jednomu z registrovaných partnerů systém neumožňoval osvojit dítě, byl stěžovatel zastoupen advokátem, jenž úzce spolupracoval s jedním z LGBT spolků. Závěrem Jana Mikulčíková shrnula, jaká může být role neziskových organizací v diskriminačních kauzách - podpora a aktivizace obětí, právní poradenství, podání informace o prostředcích obrany, zastoupení při obraně či předání případu relevantním subjektům, situační testování a zajištění důkazů pro účely soudního řízení, osvěta a strategická litigace.

Veronika Bazalová následně uvedla téma efektivní pomoci oběti diskriminace. Poté se dotázala účastníků, kdo (která z organizací, které účastníci reprezentují) se setkává s tím, že by lidem pomáhal řešit konkrétní stížnosti týkající se diskriminace.

Mezi účastníky se zvedlo několik rukou.

Daniel Vondra k tomu uvedl, že součástí Koalice za manželství jsou i organizace, jež takovou činnost vykonávají. On se pomoci konkrétním obětem diskriminace nevěnuje, zaměřuje se na prosazování systémových legislativních změn.

Veronika Bazalová položila účastníkům otázku, jak konkrétně vypadá postup pracovníků neziskových organizací, když je vyhledá konkrétní osoba s podnětem na diskriminaci.

Veronika Doležilová k tomu uvedla, že nejprve je od klienta důležité získat relevantní informace. Klienti je často nejsou sami od sebe schopni poskytnout, přicházejí často s problémy či otázkami, které jsou v kontextu jejich celkové situace marginální. Každému je nutné vysvětlit, že jeho problém představuje zamotané klubko, z něhož je možné se dostat třeba až za pět let, a kde přesně je třeba říznout, aby se vyřešilo to, co původně sám klient viděl jako problém. Někteří jsou v tomto okamžiku překvapeni. Rozezlí se a chtějí pokračovat nebo se naopak stáhnou. Kde není zájem, tam i organizace dává ruce pryč. Někdy se klienti obrátí znovu s časovým odstupem. Uzavřela, že organizace Rodiče za inkluzi, z. s., se nejčasněji setkává s diskriminací ve vzdělání. Poněvadž je diskriminace v podstatě mimo školskou legislativu, bývá reakce jednotlivých škol velmi odmítavá.

Kristýna Fuchsová na to reagovala tak, že i přímo ve školském zákoně je zakotven zákaz diskriminace.

Veronika Doležilová souhlasila. Uvedla však, že jistý přesah mimo školskou legislativu v této oblasti existuje. Proto se v takových případech na jednotlivé neziskové organizace ze strany škol snáší hněv (reakce typu "poštváváte všechny proti školám" apod.). Školy a zřizovatelé se vůči dětem i jejich zákonným zástupcům často chovají velmi autoritativně. Náprava je také velmi složitá, a to i v případech, kdy kompetentní instituce konstatují pochybení. V současném systému stát mnohdy zajistit nápravu nedokáže.

Veronika Bazalová se účastníků dotázala, jakým způsobem je možné klienta přesvědčit, aby se skutečně právní cestou bral o svá práva, a proč se někteří klienti na základě poskytnutých informací stáhnou a jiní jsou naopak odhodláni bojovat.

Veronika Doležilová k tomu uvedla, že skupina rodičů je obecně specifická. Často mají pocit, že by obrana způsobila to, že jejich děti budou mít ve škole ještě horší postavení, než v daném okamžiku mají. Často nepoznají, kde je dno. Mají za to, že pouze požadují specifické služby a jsou nároční, tedy by to měli systému co možná nejvíce ulehčit. Nedokáží pochopit, že se k nim systém chová nepřátelsky. Myslí si, že jsou zátěž pro společnost. Bojovnou náladu získají především ti, jež nabydou pocitu, že jsou napáleni a podvedeni institucí.

Petra Vitoušová k tomu uvedla, že záleží především na tom, v jaké konkrétní životní situaci člověk svůj problém řeší. Klienti by vždy měli přijmout informované rozhodnutí, aby zpětně nelitovali, že v minulosti nezačali svůj problém řešit, či že se do obrany pustili. Klíčové je, jakou mají povahu, zda související obstrukce mohou zvládnout či nikoli, zda se nenachází v náročné životní situaci, mají dostatek síly a podpory. To, že se jedná o náročnou a vyčerpávající cestu, proto předem nelze nikomu zamlčovat.

Veronika Doležilová dodala, že v jednom konkrétním případě se klientka rozváděla, žila na maloměstě, jedno její dítě se projevovalo zcela standardně, druhé bylo vnímáno školou jako vysoce problematické. Pro tyto skutečnosti ji pracovníci otipovali tak, že se spíše nebude chtít do sporů se školou pouštět. Ona si však v určité fázi řekla, že se vše může obrátit v dobré. Nechtěla cuknout. Řekla si, že její situace se nutně musí posunout k lepšímu, aby se konečně mohla odrazit a jít dál.

Jana Mikulčická se dotázala Veroniky Doležilové, co konkrétně mohlo vést k tomu, že tato konkrétní klientka získala odhodlání.

Veronika Doležilová k tomu dodala, že klientku zpočátku vyhodnotila jako výrazně submisivní typ. Informace jí proto předali velmi mírně a opatrně. V jednu chvíli klientka cukla, ale když viděla, že se její situace posouvá (dítě bylo znovu přihlášeno do spádové školy), že se něco děje, nabrala další sílu.

Tereza Musilová uvedla, že sexuální pracovnice jsou stíženy obrovským stigmatem. Proto, stanou-li se obětí méně příznivého zacházení, se často rozhodnou nic neoznámít. Raději si tyto situace řeší samy v sobě. Klientky, které jsou ochotny se bránit, jsou nejčastěji ty, jež jsou již samy se sebou vyrovnané a stigma je již de facto nezraňuje (jsou profesionálky).

Kristýna Fuchsová uvedla, že základním problémem z pohledu organizace DROM je cílová skupina s nízkým vzděláním. U klientů bývá velmi nízká schopnost funkčního čtení, jen velmi složitě jim lze vysvětlit, jak funguje soudní proces. Dovést je k vlastnímu informovanému rozhodnutí je proto značně náročné. Klientka, která přežila romský holocaust, tuto skutečnost odmítla uvést v odvolání, ač by se jednalo o důležitý kontext. Je těžké klientům vysvětlit, co konkrétně by jim v dané situaci mohlo pomoci a proč.

Lucie Rybová vyslovila souhlas s tím, co již bylo řečeno. Doplnila, že v případě klientů Českého helsinského výboru, z. s., hraje významnou roli ekonomická situace, plynutí času (jak dlouho bude "stresová situace" trvat) a míra podpory, již jsou pracovníci organizace v konkrétních případech klientům schopni nabídnout. Často je třeba vyčlenit speciální personální kapacity, spolupracovat s externisty (především za účelem psychologické intervence) a řešit situaci klienta co nejkomplexněji. Osvědčuje se zapojit více profesí, odkázat klienta na kapacitně připravené profesionály, kteří jsou připraveni okamžitě se mu věnovat, podporovat to, aby klient učinil sám vše, co sám učinit může, než se na instituce obrátí, hledat zdroje podpory klienta v jeho okolí (ať již informační, či lidské). Uvedla, že se v minulosti zabývala i možností mediace. V oblasti lidských práv se ale obecně nedoporučuje (nemělo by se mediovat o tom, na co má člověk nárok). Otázka je také to, kdy by měl klient říct "ano, tohle mi stačí, беру to a odcházím". Jinak by si výsledek představoval klient, jinak mediátor a jinak protistrana, například zaměstnavatel. To, co je dobrý "agreement" pro obě strany, je velmi složitou otázkou. Proto by uvítala diskusi nad tím, co může být v konkrétních situacích adekvátní kompenzací.

Tereza Musilová uvedla, že organizaci Rozkoš bez rizika, z. s., pomohlo především to, když mohla zaměstnat vlastní právničku. Ženy, jež jsou obětí méně příznivého zacházení, se tak mnohem jednodušeji mohou vymezit právním jazykem.

Veronika Doležilová uvedla, že organizace Rodiče za inkluzi, z. s., má pouze jednu zkušenost s mediací. Mediátorka v této souvislosti upozornila na to, že tam, kde formálně není prostor pro dohodu (smluvní volnost) mediace nedává smysl. Školské věci jsou naopak charakteristické tím, že nárok dítěte a jeho rodičů je explicitně vymezen a cokoli škola udělá jinak, je porušení práva a zásah do tohoto právního nároku.

Veronika Bazalová se účastníků dotázala, jakým způsobem vybírají případy pro strategickou litigaci. Zda mají možnost vybírat z kauz ty nejperspektivnější, případně jaká jsou konkrétní kritéria pro tento výběr.

Lucie Rybová k tomu uvedla, že organizace Český helsinský výbor, z. s., často řeší jedinečné případy, nikoli případy, které by si byly typově podobné. To, čemu se budou pracovníci organizace věnovat hloubkově, tedy záleží především na personálních kapacitách.

Kristýna Fuchsová uvedla, že organizace DROM se snaží pomoci každému, kdo se na ni obrátí. Řešit všechny případy do hloubky však není z kapacitních důvodů možné. Případy, které se předem jeví jako časově náročné, musí mnohdy organizace odmítnout.

Petra Vitoušová sdělila, že Bílý kruh bezpečí, z. s., se z povahy věci musí rovným dílem věnovat každému, kdo se na ni obrátí. Existují však oběti se zvláštním statutem (zvláště zranitelné oběti), jimž je třeba věnovat zvláštní péči. Na těchto případech se podílí případoví manažeři.

Veronika Bazalová se účastníků dotázala, podle čeho se jednotlivé organizace rozhodují, jakou formu pomoci poskytnou jednotlivým klientům, jaké volí nástroje a co při této volbě hraje největší roli.

Veronika Doležilová uvedla, že primární je, co konkrétní klient očekává a potřebuje. Pokud potřebuje něco vykomunikovat, mohou mu pracovníci organizace připravit písemné podání či strukturovat a "oparagrafovat" to, které si klient sepsal sám. Pokud je třeba, dodávají materiály advokátům, kteří potom v některých případech některé své úkony klientům neúčtují (mají například text podání a dodají pouze hlavičku a podpis). Školství ale není příliš atraktivní a advokáti se mu často nevěnují. Pokud je potřeba, připravují pracovníci organizace klienty na jednání, někdy je na jednání přímo doprovází. Vstup do diskuse je ale v takovém případě velmi náročný, poněvadž jsou na obou stranách často vyhrčené emoce a bývá to vnímáno jako útok, případně ze strany klienta jako zájem o něco, co se on sám domnívá, že vlastně pro vyřešení své záležitosti nepotřebuje.

Veronika Bazalová se k tomu dotázala, zda má někdo jiný přímou zkušenost s osobním jednáním s klientem a protistranou.

Eva Rotreklová uvedla, že centrum TRIADA, z. ú., pracuje především s důsledky diskriminace. Poskytuje potřebnou psychosociální podporu k tomu, aby člověk mohl nadále fungovat ve svém běžném životě, typicky ve své rodičovské roli. Pracovníci doprovází klienty na úřady, případně se účastní jednání s OSPOD. Klienti jsou diskriminováni nepřímým způsobem a jsou tím tak ubiti, že se sami svých dalších práv nejsou schopni domoci. Organizace často využívá i spolupráci s Kanceláří veřejného ochránce práv. Pouze v některých případech hraje roli otázka soudního řízení.

Veronika Bazalová uvedla, že tématem efektivní pomoci oběti diskriminace se odbor rovného zacházení Kanceláře veřejného ochránce práv zabýval na podzim loňského roku. Z interních diskusí vzešel neveřejný dokument. Obecně se právníci odboru snaží pomoci všem, ale ujasnili si konkrétní kritéria k tomu, aby byli schopni svou pomoc lépe zacílit. Kritéria představují sám klient, otázka důkazů, práva, volby nástroje pomoci a pracovník, který pomoc poskytuje. Jednotlivá kritéria efektivní pomoci jsou uvedena v [prezentaci](#), již účastníci dostali k dispozici. Co se týče volby nástroje pomoci, jedním z těchto nástrojů, mnohdy velmi užitečným, je i situační testování, jež mohou za účelem podpory svých

klientů neziskové organizace realizovat. Závěrem se Veronika Bazalová dotázala účastníků, zda mají s realizací situačního testování osobní zkušenosti.

Kristýna Fuchsová uvedla, že organizace DROM se v minulosti ve věci, kdy potencionální zaměstnavatel kladl otázky týkající se etnické příslušnosti, pro vylepšení důkazní stěžovatele pokusil klientku přimět k opakovanému vystavení se tomuto jednání. Klientka však toto odmítla. Je také otázkou, jaké parametry by měly být v souvislosti se situačním testingem naplněny. Zda se má například učinit nahrávka na hlasitý odposlech, zda má osoba učinit prohlášení, že skutečně sdělila a slyšela to, co vyplývá z nahrávky a tak dále.

Veronika Bazalová popsala, jakým způsobem byl proveden situační testing v rámci případu Balogová, Nosková (realitní kanceláře).

Jana Mikulčická dodala, že pokud by jednotlivé organizace chtěly provádět situační testing, ochránkyně jim může poskytnout podporu v tom, jak jej v konkrétním případě nastavit.

Veronika Bazalová se účastníků dotázala, zda se obrací při podezření na diskriminaci na inspekční orgány, kdy, případně jak se jim to osvědčilo.

Lucie Rybová uvedla, že pracovníci organizace Český helsinský výbor, z. s., ví, co by v případě podezření z diskriminace měli dělat, jedná se však o otázku, která jde nad rámec hlavní činnosti organizace. Proto hodně záleží na časových a personálních možnostech. Uvedla, že základní problém organizace spatřuje v tom, že se nemůže obrátit například na ombudsmanku namísto klienta.

Jana Mikulčická k tomu uvedla, že stěžovatel či stěžovatelka mohou být zastoupeni kýmkoliv, včetně pracovníka neziskové organizace, na základě plné moci. Případně se klient může na ombudsmanku obrátit sám a poskytnout jí kontakt na pracovníka neziskové organizace, s nímž spolupracuje. Pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv následně mohou s pracovníkem organizace probrat detaily a okolnosti případu.

Kristýna Fuchsová uvedla, že organizace DROM se obracela na oblastní inspektorát práce i sama, pokud se jedná o diskriminační inzeráty, jež organizace sama vyhledává.

Veronika Doležilová uvedla, že pokud se organizace Rodiče za inkluzi, z. s., obrací na inspekční orgán, celou záležitost s ním důkladně probírá, včetně závěrů orgánu, poukazuje na to, jaké námitky klientů jsou důvodné, a upozorňuje na možnost obrátit se ve věci postupu tohoto orgánu na ombudsmanku. Často to zabere.

Veronika Bazalová se účastníků dotázala, kdy se vyplatí případ postoupit inspekčnímu orgánu a kdy nikoli.

Veronika Doležilová reagovala tak, že této možnosti využívají v případech, kde lze vysledovat zjevnou protizákonnost „se vším všudy“.

Veronika Bazalová uvedla další otázku, jež se bude týkat osobního jednání s klienty a protistranami. Zmínila, že sám odbor rovného zacházení Kanceláře veřejného ochránce práv se přiklonil k tomu, že bude tato jednání využívat ve vyšší míře. Jedno bylo v nedávné době provedeno v konkrétní školské kauze, přičemž mělo ve výsledku přínos pro všechny zúčastněné strany. Především zde zazněly všechny důležité informace a odkryly se karty.

Hana Brablcová poté uvedla, že o úspěchu jednotlivců v diskriminačních sporech často rozhoduje to, zda se v konkrétních případech dá pevně opřít o existující legislativu. Čím je psané právo obecnější, tím hůře se lze o ně opřít. Proto by se měl další tematický blok věnovat tomu, na jakých místech vidí

účastníci mezery ve stávající podobě antidiskriminačního zákona, případně v jiných předpisech, které se dotýkají práva na rovné zacházení. Položila účastníkům dotaz, zda má k tomuto tématu někdo konkrétní poznámku.

Veronika Doležilová uvedla, že lidi nerozumějí především tomu, proč nejsou chráněni i z jiných důvodů, než z těch, které jsou v zákoně výslovně uvedeny. Dodala, že lidsky i jako právnická má sama problém s tím, jak legislativa pracuje s pojmem zdravotního postižení. Pomohla by rozsáhlejší diskuse o tom, co postižením je a co nikoli. Ne každý zdravotní stav také musí dosahovat intenzity negativního dopadu na každodenní život, ale může být příčinou diskriminace. Typicky děti s Aspergerovým syndromem často nepobírají příspěvek na péči, tedy bychom při podřazování jejich zdravotního stavu pod pojem zdravotního postižení asi mohli narazit.

Hana Brablcová k tomu uvedla, že to, zda někdo má určitou kartičku či zda pobírá příspěvek na péči, není ve vztahu k diskriminaci ve smyslu antidiskriminačního zákona relevantní. Obecnou tendencí je spíše extenzivní výklad pojmu zdravotního postižení. Dotázala se účastníků, zda existuje nějaký znak, který jim mezi důvody vymezenými v antidiskriminačním zákoně chybí, nebo je pro ně šíře vypočtených důvodů dostatečná.

Kristýna Fuchsová uvedla, že se ve své praxi často setkává s důvodem sociálního postavení.

Jana Mikulčická reagovala, že majetek nebo sociální postavení se v praxi jako důvody rozlišování vyskytují poměrně často, ale skutečně existuje problém je podřadit pod důvody, které jsou dnes zakotveny v antidiskriminačním zákoně.

Eva Rotreklová k tomu uvedla, že majetková situace jednotlivce navíc stále nabývá na významu. Je pojmem, pro který by měl mít citlivost každý, kdo hodnotí diskriminaci.

Hana Brablcová v tomto kontextu oznámila, že to, že v konkrétním případě není naplněn diskriminační důvod ve smyslu antidiskriminačního zákona, neznamená, že není diskriminace zakázána i z jiných důvodů. V některých případech ji zakazují jiné zákonné předpisy. Představila právní úpravu zákazu diskriminace a rovného zacházení, jež je ukotvena v jednotlivých pracovněprávních předpisech (zákoník práce, zákon o zaměstnanosti, zákon o státní službě, zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, zákon o vojácích z povolání) a její limity. Tyto aspekty jsou blíže popsány v [prezentaci](#), již účastníci dostali k dispozici.

Kristýna Fuchsová k tomu doplnila, že se organizace DROM v praxi setkává s tím, že lidé mají exekuce a z toho důvodu nejsou přijímáni do zaměstnání. Zaměstnavatelé totiž mají v souvislosti s těmito zaměstnanci zvýšenou administrativní zátěž.

Hana Brablcová na to reagovala tak, že ombudsmanka se již tímto problémem zabývala a určité výstupy i zveřejnila v rámci Evidence stanovisek ochránce. Pokud je exekuce důvodem rozlišování v oblasti přístupu k zaměstnání, mohlo by jít v určitých situacích o diskriminaci. Na druhou stranu to není judikované. Obecně se ombudsmanka nesečkala s tím, že by se soudy zabývaly v pracovněprávní oblasti antidiskriminační žalobou, která by mířila na diskriminační důvod podle zákoníku práce, jež zároveň není obsažen v antidiskriminačním zákoně (např. majetkové postavení, politické přesvědčení apod.). Následně Hana Brablcová představila zákaz diskriminace ve smyslu zákona o ochraně spotřebitele, jež není omezen důvody, které vymezuje antidiskriminační zákon. Podrobnosti lze opět nalézt v [prezentaci](#). Následně uvedla téma odvozené diskriminace. Tu antidiskriminační zákon explicitně nevymezuje a neexistuje ani zkušenost s tím, jak se k této otázce staví české soudy. Na místě by bylo její explicitní vymezení v antidiskriminačním zákoně. Problémem, jež se ukazuje především v poslední době, je i ochrana právnických osob (vč. neziskových organizací),

kteře mohou být znevýhodněny v souvislosti se svou činností na úseku ochrany před diskriminací (s hájením práv marginalizovaných skupin). Hana Brablcová se proto dotázala účastníků, zda se jimi reprezentované neziskové organizace někdy s takovými těžkostmi potýkaly.

Kristýna Fuchsová k tomu uvedla, že organizace DROM se setkává poměrně často s vyhrožováním žalobami či trestními oznámeními.

Helena Skálová dodala, že potíže by se mohly v budoucnu objevit i v souvislosti se sháněním pronájmu prostor k provozu činnosti organizace. Už k tomu vedou signály v podobě žádostí o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb. apod.

Lucie Rybová uvedla, že nepříznivý dopad pro jednotlivé neziskové organizace se projevuje i formou nejrůznějších udání a navazujících kontrol z finančních úřadů.

Hana Brablcová k tomu uvedla, že zakotvení ochrany právnických osob v antidiskriminačním zákoně by samozřejmě nevyřešilo všechny jejich problémy související s tím, že poskytují pomoc marginalizovaným skupinám, nicméně pokud by jim někdo odmítl pronájem či poskytnutí konkrétní služby, ochrana prostřednictvím antidiskriminačního zákona by mohla pomoci.

Lucie Rybová uvedla, že důvody rozlišování je mnohdy složité prokázat. Zákon by měl také oběti poskytnout vyšší ochranu. Pokud například probíhá řízení, jehož předmětem je diskriminace, výpověď, kterou v této době zaměstnanec obdrží, by neměla vyvolávat účinky.

Hana Brablcová na to reagovala tak, že si v těchto případech dokáže představit i druhou stranu mince a to, jak by takovou ochranu bylo možné zneužít. To především s přihlédnutím k tomu, jak dlouho v České republice průměrně trvá pracovněprávní spor. Následně se Hana Brablcová věnovala oblastem života, v nichž antidiskriminační zákon diskriminaci zakazuje. Dotázala se v této souvislosti účastníků, zda v antidiskriminačním zákoně nějakou oblast postrádají. Dodala také, že mimo vymezené důvody existuje možnost uplatnit žalobu na ochranu osobnosti ve smyslu občanského zákoníku.

Lucie Rybová k tomu uvedla, že by stálo za to především podrobněji prozkoumat oblast vězeňství. Obzvláště zde je důležité přesně vymezit, kde leží hranice mezi omezováním práv z legitimních důvodů a nerovným zacházením. Možnost případné diskriminace by neměla být zavrhaná jen kvůli tomu, že se někdo nachází ve věznici.

Hana Brablcová se následně věnovala problematice obrany před diskriminací, konkrétně přenosu důkazního břemene. Občanský soudní řád dnes počítá s tím, že pokud žalobce tvrdí a prokáže, že byl znevýhodněn, a tvrdí, že to bylo z dis důvodu, nemusí prokazovat, že byl znevýhodněn skutečně z tohoto důvodu, ale důkazní břemeno se přeneso na žalovaného. Ten musí tvrdit a prokázat, že znevýhodnil z jiného, legitimního důvodu. Za současné situace však k přenosu nedochází vždy. Záleží, o jaký důvod a jakou oblast se jedná. To je znázorněno v [prezentaci](#), již dostali účastníci k dispozici. Uvedla, že k přenosu důkazního břemene by však mělo docházet ve všech případech, které pokrývá antidiskriminační zákon.

Marta Smolíková uvedla, že v této úpravě patrně kořeni protiargument k textu Istanbulské úmluvy. Často jsme slyšeli, že by vyvolala to, že by sami násilníci museli prokazovat to, že se žádného závažného jednání nedopustili (jejich vina by se v podstatě presumovala).

Jana Mikulčická uvedla, že tento argument především směšuje občanské a trestní právo, kdy v občanském soudním řízení dochází k přenosu důkazního břemene, ale v trestním řízení je stále třeba prokázat vinu. Veřejnost někdy tato řízení zaměňuje.

Hana Brablcová doplnila, že v případě institutu přenosu důkazního břemene opravdu postačí, pokud žalovaný dá důvod, proč jednal tak, jak jednal. Toho by měl být člověk, který nediskriminoval, v zásadě schopen. Lidé většinou bezdůvodně nejednají. Následně se věnovala problematice poskytování náhrady nemajetkové újmy v penězích. Tu současná úprava v antidiskriminačním zákoně považuje pouze za sekundární nárok, jehož se využije v případě, pokud není ten primární (zdržení se diskriminace, odstranění jejích následků či nepeněžitě přiměřené zadostiučinění) dostatečný. To je však v rozporu s unijní judikaturou. Následně Hana Brablcová představila účastníkům materiál, jenž shrnuje jednotlivé přestupky na úseku zákazu diskriminace. Ten účastníci dostali k dispozici. Apelovala v této souvislosti na účastníky, aby se v diskriminačních věcech obraceli na inspekční orgány. Tam, kde se oběť nechce soudit a nehrozí z podstaty věci sekundární viktimizace, se podnět inspekčnímu orgánu jeví se to jako vhodný nástroj obrany. Závěrem se věnovala některým dalším zákonům, jež se dotýkají oblasti rovného zacházení a ombudsmanka prosazuje jejich vznik či změnu. Doporučuje především vznik zastřešujícího zákona, jenž by se věnoval psům se speciálním výcvikem. Určitá legislativní doporučení prosazuje i v souvislosti s transparentí v odměňování (zakotvení nicotnosti doložek mlčenlivosti v zákoníku práce, povinnosti uvést výši nabízené odměny v pracovní inzerci, povinnosti uvést průměrnou odměnu žen a mužů na stejné pozici na dotaz zaměstnance či odborové organizace a povinnosti zaměstnavatelů s více než 250 zaměstnanci každoročně zveřejnit celkovou průměrnou mzdu mužských a ženských zaměstnanců). Dále dlouhodobě prosazuje upuštění od povinné sterilizace jakožto podmínky k úřední změně pohlaví trans lidí, veřejně se vyjadřuje k podpoře manželství pro všechny. Určitá legislativní doporučení ombudsmanka učinila i v oblasti vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem. Hana Brablcová se dotázala jednotlivých účastníků, zda vidí nějaké nedostatky v některých ze zákonů, jež se dotýkají problematiky rovného zacházení.

Tereza Musilová k tomu uvedla, že status sexuálních pracovníků do dnešní doby zákon nevymezil, tedy není co upravovat či pozměňovat.

Marta Smolíková uvedla, že se v současné době mluví především o právní zodpovědnosti dětí v exekuci, což je poměrně zásadní téma.

Veronika Doležilová k tomu dodala, že situace těchto dětí je zcela absurdní. Pokud je po osmnácti letech za dítě a správu jeho majetku zodpovědný zákonný zástupce, tak v době, kdy je dítěti osmnáct, nemůže za dluhy vzniklé v této době začít být zodpovědné samo dítě.

Kristýna Fuchsová se ztotožnila s tím, že nemůže-li dítě činit žádné kroky v průběhu, kdy exekuce trvá, neměly by na něj následně dopadat důsledky. Dotázala se v té souvislosti zástupkyň Kanceláře veřejného ochránce práv, jak úspěšná jsou dětská podání ombudsmance a od jakých věkových skupin dětí se nejčastěji objevují.

Veronika Bazalová na to reagovala tak, že dětských podání v oblasti diskriminace Kancelář neregistruje mnoho. Pokud nějaké dorazí, většinou to bývá z oblasti vzdělání. Mimoto se však například ombudsmanka zabývala i případem, kdy si dítě stěžovalo, že se z důvodu svého věku nemůže zaregistrovat do Účtenkovky a řešilo se i stravování ve školních jídelnách. Kancelář veřejného ochránce práv považuje za dětské podněty stěžovatelů do 21 let věku, nejčastěji si stěžují děti od 15 let věku. Jejich úspěšnost je těžko měřitelná, poněvadž se v těchto případech jedná spíše o obecné dotazy.

Hana Brablcová dodala, že některá dětská podání jsou anonymně uvedena na dětském webu ombudsmanky, a to včetně konkrétního věku stěžovatelů.

Všechny tři moderátorky následně společně ukončily diskusi, poděkovaly účastníkům a pozvaly je ke společnému zakončení programu ve velkém sále.